

Pojačana briga i nadzor - perspektiva djelatnika centra za socijalnu skrb

Lemić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:046052>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-27**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ana Lemić

**POJAČANA BRIGA I NADZOR – PERSPEKTIVA
DJELATNIKA CENTARA ZA SOCIJALNU SKRB**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
DIPLOMSKI STUDIJ SOCIJALNOG RADA

Ana Lemić

POJAČANA BRIGA I NADZOR – PERSPEKTIVA
DJELATNIKA CENTARA ZA SOCIJALNU SKRB

DIPLOMSKI RAD

izv. prof. dr. sc. Marijana Majdak

Zagreb, 2022.

Sadržaj

| | |
|--|----|
| 1. Uvod | 1 |
| 1.1. Zakonski okvir | 3 |
| 1.2. Statistički pokazatelji | 4 |
| 1.3. Dosadašnja istraživanja | 5 |
| 2. Cilj i istraživačka pitanja | 7 |
| 3. Metoda | 8 |
| 3.1. Sudionici | 8 |
| 3.2. Postupak | 8 |
| 3.3. Prikupljanje podataka | 8 |
| 3.4. Obrada podataka | 9 |
| 4. Rezultati | 10 |
| 5. Rasprava | 15 |
| 5.1. Rizični i zaštitni čimbenici | 17 |
| 5.2. Rizični i zaštitni obiteljski čimbenici | 18 |
| 5.3. Obitelji maloljetnih počinitelja kaznenih djela | 19 |
| 5.4. Rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela | 20 |
| 6. Ograničenja istraživanja | 21 |
| 7. Zaključak | 22 |
| 8. Popis tablica | 23 |
| 9. Literatura | 24 |

Pojačana briga i nadzor – perspektiva djelatnika centara za socijalnu skrb

Sažetak: Osnovni cilj ovog rada bio je opisati iskustvo provođenja mjere pojačana briga i nadzor iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb. Fokus je stavljen na to kako voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb opisuju tijekom provedbe mjere te koji činitelji doprinose njenoj uspješnosti. U istraživanju je sudjelovalo pet voditelja mjere zaposlenih u centrima za socijalnu skrb na području Grada Zagreba te su s njima provedeni intervjui. Rezultati su pokazali da provedbu mjere opisuju na sličan način kao u ranije provedenim istraživanjima, a i kod činitelja koji doprinose njenoj uspješnosti javili su se podjednaki rezultati. Također, s obzirom na to da se radi o mjeri kojoj je u fokusu maloljetni počinitelj kaznenog djela i koja se provodi u zajednici, za uspjeh se, uz doprinos voditelja mjere, ključnim pokazala i podrška obitelji. Isto tako, zadaća je stručnjaka koji rade s mladima (pa tako i socijalnih radnika) pružiti tim maloljetnicima drugu šansu za novi početak.

Ključne riječi: maloljetnička delinkvencija, pojačana briga i nadzor, voditelj mjere, centar za socijalnu skrb

Increased care and supervision – the perspective of social care center staff

Abstract: The main goal of this paper was to describe the experience of implementing the measure of enhanced care and supervision from the perspective of the measure leader of the professional staff of social care centers. The focus is on how the leaders of the measure, the professional staff of the social care centers; describe the course of the implementation of the measure and which factors contribute to its success. Five leaders of the measure employed in social care centers from Zagreb City area participated in the research by being interviewed by the author of this paper. The results showed that the implementation of the measure is described in a similar way as in previous studies and the factors that contribute to its success have the same results. Also, given that this is a measure that focuses on the juvenile perpetrator of the crime and that is implemented in the community, the crucial factor for its success, beyond the contribution of the leader of the measure, proved to be the support of their family. Likewise, it is the task of professionals working with young people (including social workers) to give these minors a second chance for a fresh start.

Key words: juvenile delinquency, increased care and supervision, leader of the measure, social care center

Izjava o izvornosti

Ja, Ana Lemić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ana Lemić, v.r.

Datum: 03.07.2022.

1. Uvod

U svakom društvu prisutno je ponašanje djece i mladih koje se protivi zakonskim normama te oni u većini zapadnih zemalja, uključujući i Republiku Hrvatsku, imaju poseban status u okviru sustava pravosuđa. Također, kaznenopravni proces za maloljetnike sastoji se od niza faza (od susreta s policijom i kaznene prijave do završetka izvršavanja maloljetničke sankcije), a sve one imaju svoje specifičnosti i prilagođene su dobi mladih počinitelja.

Mjera pojačana briga i nadzor propisana je Zakonom o sudovima za mladež (NN 126/2019.) i jedna je od ukupno osam odgojnih mjera namijenjena maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj. Prema Članku 11. ranije navedenog Zakona, mjeru pojačane brige i nadzora izriče sud kada ocijeni da odgoj i utjecaj roditelja ili skrbnika na ponašanje i razvoj maloljetnikove ličnosti nije dovoljan za ostvarivanje navedene svrhe, već je potrebno poduzeti trajnije mjere odgoja, uz brigu i nadzor nadležne službe.

Također, trajanje ove mjere varira od šest mjeseci do dvije godine, što dovodi do zaključka da se radi o dugotrajnijoj stručnoj intervenciji.

Isto tako, ova mjera predstavlja alternativnu sankciju ili preciznije sankciju u zajednici jer maloljetni počinitelji kaznenih djela ostaju živjeti u svojoj primarnoj sredini, odnosno obitelji. Kroz pedagoški i savjetodavni rad omogućava im se intervencija uz neposredno praćenje (nadziranje) njihovih osobnih i životnih promjena, životnog stila te kvalitete međuljudskih odnosa.

Važno je napomenuti i da ova odgojna mjera ima dugu povijest i kontinuitet provođenja u Republici Hrvatskoj, a iako se njen naziv mijenjao kroz godine, naglasak mjere je uvijek bi na njenoj provedbi u zajednici i prilagodbi maloljetnicima, ovisno o njihovoj dobi i životnoj situaciji (Ricijaš i sur., 2014.).

Prema Ricijašu i suradnicima (2014.) potrebno je imati na umu sve događaje i intervencije stručnjaka koji su uključeni u izvršavanje maloljetničkih sankcija u Hrvatskoj, a koji pridonose kvalitetnom izvršavanju svih odgojnih mjera pa tako i onoj pojačana briga i nadzor. U tom kontekstu značajno je i postupanje stručnih

djelatnika centara za socijalnu skrb, koji uz vanjske suradnike centara za socijalnu skrb predstavljaju voditelje izvršavanja ove odgojne mjere, a ujedno i sustav maloljetničkog pravosuđa u koji je uključen i sam maloljetnik.

Nadalje, kada je riječ o radu s maloljetnicima potrebne su specifične kompetencije (uspostavljanje odnosa, razvoj motivacije, rad na promjeni ponašanja i razmišljanja) koje voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb trebaju imati kako bi uspostavili primjeren i profesionalan odnos s njima.

Osim ranije navedenih stručnih kompetencija, uloga voditelja mjere pojačana briga i nadzor stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb prije svega je pomoći maloljetniku, a ne kontrolirati ga pa se slijedom toga nameće zaključak da izvršavanje ove odgojne mjere u velikoj mjeri ovisi o kvaliteti uspostavljenog odnosa između voditelja mjere i maloljetnika (Ricijaš i sur., 2014.).

Također, rezultati istraživanja koji su predstavljeni u publikaciji *Provođenje odgojne mjere pojačana briga i nadzor u Hrvatskoj: perspektiva maloljetnika i voditelja mjere* (Ricijaš i sur., 2014.) ukazuju na to kako voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb imaju pozitivan emocionalni stav prema ovoj odgojnoj mjeri, doživljavaju je kao pomagačko-savjetodavnu s manjim naglaskom na kontroli i nadzoru te je smatraju najkvalitetnijom odgojnom mjerom.

Gledajući proces provedbe, voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb navodili su da je se radi o standardiziranom pojedinačnom programu, a kod uspješnosti mjere pojačana brige i nadzor kao kriterij se istaknulo nepostojanje kasnijeg recidivizma.

1.1. Zakonski okvir

Uzimajući u obzir kontekst izvršavanja mjere pojačana briga i nadzor, potrebno je ponovno spomenuti već ranije navedeni Članak 11. Zakona o sudovima za mladež (NN 126/2019.), u čijem se drugom stavku navodi da će služba nadležna za provedbu pojačane brige i nadzora (centar za socijalnu skrb) odrediti stručnu osobu koja će u suradnji s maloljetnikom, njegovim roditeljima, skrbnikom, tijelima socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, liječnicima i drugim stručnim osobama stalno utjecati na ličnost i ponašanje maloljetnika, brinuti se o njegovu liječenju i nadzirati ispunjenje njegovih obveza i dužnosti.

Spomenutim Zakonom također je propisano da će roditelji (ili skrbnici) od suda dobiti posebne upute te su obvezni surađivati s imenovanom stručnom osobom, kroz što je vidljivo da cilj ove odgojne mjere nije zamijeniti roditeljsku ulogu onim voditelja mjere, već upravo suprotno, potaknuti aktivno uključivanje roditelja (skrbnika) u život maloljetnika.

Isto tako, Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (NN 133/2012.) detaljnije objašnjava odredbe važne za izvršavanje mjere pojačana briga i nadzor. Prema Članku 16. prethodno navedenog Zakona centar za socijalnu skrb treba u roku od petnaest dana od zaprimanja izvršne odluke suda za mladež odrediti osobu koja će izvršavati odgojnu mjeru (voditelj mjere).

Voditelj mjere može biti stručni radnik centra za socijalnu skrb ili vanjski suradnik. Voditelj mjere ima obvezu i tijekom izvršavanja odgojne mjere jedanput mjesečno izvještavati centar za socijalnu skrb, a centar svaka tri mjeseca dostaviti izvješće državnom odvjetništvu i sudu.

Također, zadatak voditelja mjere stručnog radnika centra za socijalnu skrb je na jednostavan i razumljiv način maloljetniku predstaviti sadržaj pojedinačnog plana postupanja te mu uručiti jedan zajednički primjerak (za maloljetnika i njegove roditelje). U slučaju da maloljetnik odbije prihvatiti program, centar o tome hitno obavještava sud ili državno odvjetništvo, jer to podrazumijeva nemogućnost izvršavanja bilo koje odgojne mjere pa tako i one pojačane brige i nadzora.

1.2. Statistički pokazatelji

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku za 2021. godinu, državna odvjetništva u Republici Hrvatskoj postupala su povodom prijave za 1 000 maloljetnih počinitelja kaznenih djela, odnosno za 7,3 % manje nego u prethodnoj godini.

Također, bile su 264 maloljetne osobe kojima su izrečene kazne ili druge mjere. Odgojne mjere činile su 85,9 % toga, odnosno radilo se o njih 227, dok je najveći broj maloljetnih počinitelja kaznenih djela počinio kaznena djela protiv imovine.

Kada je riječ o izricanju kaznih ili drugih mjera, maloljetni počinitelji dijele se na one mlađe i starije.

Broj mlađih maloljetnika (osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 14, a nije navršila 16 godina života i koja se ne može kazniti, nego joj se mogu izreći samo odgojne mjere) smanjen je za 7,1 % u odnosu na 2020. godinu.

Ovoj skupini maloljetnika u 2021. godini izrečeno je ukupno 79 odgojnih mjera, od čega je 27 bilo onih pojačanog nadzora.

S druge strane, broj osuđenih starijih maloljetnika (osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila 16, a nije navršila 18 godina života i kojoj se mogu izreći odgojne mjere uz uvjete predviđene Zakonom o sudovima za mladež i maloljetnički zatvor) povećao se za 1,1 % u odnosu na prethodnu godinu.

Starijim maloljetnicima u 2021. godini izrečeno je 148 odgojnih mjera, od toga je mjera pojačanog nadzora bilo 65.

1.3. Dosadašnja istraživanja

U Republici Hrvatskoj ne postoji veliki broj istraživanja koja su bavila odgojnom mjerom pojačana briga i nadzor, međutim treba istaknuti četiri provedena koja su od velikog značaja za ovu specifičnu temu.

Rezultati istraživanja Uzelca i suradnika (1990.) provedenom na uzorku od 177 maloljetnika kojima je izrečena odgojna mjera pojačana briga i nadzor u Zagrebu pokazali su da su pedagoški postupci voditelja mjere (npr. dogovor, savjet, zabrana i slično), kvalitetnija i izraženija suradnja voditelja mjere sa širom društvenom zajednicom te učestaliji kontakti s voditeljem mjere povezani s procijenjenim uspjehom mjere (Ricijaš i sur., 2014.).

Zatim, potrebno je spomenuti i istraživanje koje je proveo Kovačić (2009.) na području tri županije u Republici Hrvatskoj (Bjelovarsko-bilogorska, Brodsko-posavska i Osječko-baranjska), a u kojem je sudjelovalo 17 djelatnika centara za socijalnu skrb, 11 vanjskih suradnika i 9 maloljetnika. Neki od najvažnijih zaključaka tog istraživanja bili su sljedeći: uvjeti u kojima rade stručnjaci u centrima za socijalnu skrb neadekvatni su za kvalitetno provođenje mjere, prisutna je nedovoljna kvaliteta edukacije voditelja mjere, maloljetnici su većinom samo upoznati s programom rada (ne sudjeluju aktivno u njegovoj izradi), a također ne provodi se niti adekvatna evaluacija izvršavanja odgojne mjere pojačana briga i nadzor u centrima za socijalnu skrb.

Nadalje, rezultati istraživanja provedenog u četiri kantona u Bosni i Hercegovini (odgojna mjera pojačani nadzor nadležnog organa socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini po načinu izricanja i izvršavanja jednaka je odgojnoj mjeri pojačana briga i nadzor u Hrvatskoj) u kojem je sudjelovalo 100 maloljetnika i 21 voditelja mjere govore o tome da voditelji mjere, kao i maloljetnici procjenjuju ovu odgoju mjeru u velikoj mjeri korisnom za mlade koji imaju probleme u ponašanju, voditelji mjere češće primjenjuju pedagoške postupke prema maloljetniku te odgojnu mjeru procjenjuju pozitivnijom u slučajevima onih maloljetnika gdje imaju mogućnost jasno verbalizirati zadovoljstvo uložnim trudom uz pohvalu i poštovanje njihovih ličnosti (Bijedić, 2011.).

Uzimajući u obzir sva prethodno opisana istraživanja, autorica ovog diplomskog rada kao ključnim i glavnim polazištem vodila se istraživanjem čiji su rezultati objavljeni u publikaciji *Provođenje odgojne mjere pojačana briga i nadzor u Hrvatskoj: perspektiva maloljetnika i voditelja mjere* (Ricijaš i sur., 2014.). Kvalitativni dio tog opsežnog istraživanja obuhvatio je uzorak od 75 sudionika (42 voditelja odgojne mjere, 10 roditelja i 23 mladih). Preciznije, kada govorimo o voditeljima mjere stručnim djelatnicima centara za socijalnu skrb, čije iskustvo s mjerom pojačana brige i nadzore će ujedno biti i glavni predmet mjerenja diplomskog rada autorice, radilo se o 16 sudionica u tri hrvatska grada: Zagreb, Split i Rijeka.

Analiza rezultata dovela je do sljedećih zaključaka: tijek mjere ovisi o specifičnoj situaciji i potrebama mlade osobe kojoj je izrečena ova odgojna mjera, međutim bez obzira na područje iz kojeg dolaze sve sudionice ga opisuju na sličan način, voditelj mjere na prvom susretu izrađuje plan rada i s njime upoznaje maloljetnika, roditelje i vanjskog voditelja, susreti s mladima uglavnom se odvijaju u prostorima centara za socijalnu skrb (problem malih prostora u zagrebačkim uredima), a po isteku ili obustavi mjere mlada osoba dolazi u centar gdje mu se to pojašnjava s naglaskom da se uvijek može centru obratiti za pomoć ili savjet.

S druge strane, koliko je mjera izrečena maloljetniku bila uspješna, sudionice opisuju prema zakonskom kriteriju, tj. kasnijem nepostojanje recidivizma u vršenju kaznenih djela. Također, kao kriterij uspješnosti mjere navode i normalizaciju života mlade osobe što je vidljivo kroz završetak školovanja, pronalazak posla i slično (Ricijaš i sur., 2014.).

Kako je i ranije navedeno, u Republici Hrvatskoj nedostaje istraživanja koja se bave temom pojačane brige i nadzora kao sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela, a koja se provodi u njihovoj zajednici. Iz toga razloga ovo istraživanje želi doprinijeti stjecanju dubljeg uvida u proces provedbe ove odgojne mjere iz perspektive jednih od dionika tog procesa, voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb.

2. Cilj i istraživačka pitanja

Cilj:

Opisati iskustvo provođenja mjere pojačana briga i nadzor iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb.

Istraživačka pitanja:

1. Kako voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb opisuju tijek provedbe mjere?
2. Koji činitelji doprinose uspješnosti mjere iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb?

3. Metoda

3.1. Sudionici

Sudionici ovog istraživanja bili su voditelji mjere pojačana briga i nadzor zaposleni u pet podružnica Centra za socijalnu skrb Zagreb (Peščenica, Dubrava, Susedgrad, Trešnjevka i Novi Zagreb). Od pet sudionika, četvero njih je bilo ženskog, a samo jedan muškog spola. Dob sudionika kretala se u rasponu od 38 do 57 godina. Nadalje, kada je riječ o njihovoj profesiji, troje voditelja mjere su socijalni pedagozi, a dvoje socijalni radnici. Radni staž sudionika varirao je od 6 do 29 godina. Isto tako, svi sudionici imaju višegodišnje iskustvo u radu na području maloljetničke delinkvencije te su bili voditelji brojnih mjera pojačane brige i nadzore (od 8 prema više). Iz svega navedenog vidljivo je da je riječ o homogenom uzorku koji prema Pattonu (1990.) ima za cilj detaljno opisati određenu podskupinu sudionika.

3.2. Postupak

Opisano istraživanje provedeno je u svrhu izrade diplomskog rada autorice. Autorica je sama dogovorila i provela individualne intervjuje sa svakim od sudionika u Centru za socijalnu skrb u kojem su zaposleni voditelji mjere. Intervju su provedeni tijekom prakse u sklopu diplomskog studija socijalnog rada koju je autorica obavljala u razdoblju od 11. travnja do 06. svibnja 2022. godine. Sudionici su prije provedbe intervjuja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja, etičkim načelima, pravilima koja vrijede za vrijeme njegove provedbe te su pristali na snimanje.

3.3. Prikupljanje podataka

Prije početka samih intervjuja sudionicima su ponovljena pravila njegove provedbe (važnost njihove perspektive, nema točnih i netočnih odgovora), tema istraživanja, trajanje i snimanje intervjuja, povjerljivost podataka te da imaju mogućnost odustajanja u bilo kojem trenutku.

Autorica je prikupila podatke kroz intervjuje koji su se sastojali od sljedećih pitanja:

1. Kako se pripremate za preuzimanje uloge voditelja mjere?
2. Kako izgleda prvi susret s maloljetnikom prema kojem ćete provoditi mjeru?
3. Opišite jedan susret s maloljetnikom za vrijeme trajanja mjere.
4. Kako izgleda završetak mjere?
5. Što vidite kao znak da je mjera uspjela?
6. Koje osobine maloljetnika bi istaknuli kao važne za uspjeh mjere?
7. Koja obilježja obitelji maloljetnika pridonose uspjehu mjere?
8. Postoji li još nešto vezano uz mjeru pojačana briga i nadzor o čemu do sada nismo razgovarali, a Vi mislite da je važno spomenuti?

S druge strane, za prikupljanje podataka potrebnih za opis sudionika istraživanja korišten je kraći upitnik pomoću kojeg su prikupljeni njihovi opći podaci (spol, dob, profesija, radni staž, iskustvo rada na poslovima maloljetničke delinkvencije te u provođenju mjere pojačana briga i nadzor).

3.4. Obrada podataka

Za dobivanje odgovora na postavljena istraživačka pitanja korištena je tematska analiza. Tematska analiza provedena je prema koracima koje navode Braun i Clarke (2006.):

1. upoznavanje s podacima koje je autorica prikupila i njihovo transkribiranje,
2. kodiranje,
3. razvoj tema,
4. analiza dobivenih tema,
5. završno definiranje i imenovanje tema i
6. izvještavanje o rezultatima istraživanja.

4. Rezultati

Tablica 4.1.

Opis tijeka provedbe mjere iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb

| Teme | Kodovi |
|--|---|
| Priprema za provedbu i ulogu voditelja mjere | prikupljanje informacija važnih za provedbu mjere |
| | razvijanje odnosa i povjerenje |
| | početak suradnje i upoznavanje |
| Početak mjere i prvi susret | procjena rizika |
| | razgovor i definiranje pravila |
| Postupanje tijekom provedbe mjere | razgovor i praćenje |
| | specifične situacije i potrebe maloljetnika |
| | individualna prilagodba maloljetniku |
| Završetak mjere | obustavljanje mjere |
| | izostanak praćenja |
| | neformalno praćenje |

Tijek provedbe mjere pojačana briga i nadzor voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb opisuju na sličan način. Sudionici navode da se prvo pripremaju za provedbu i ulogu voditelja mjere. Spomenuta priprema sastoji se od prikupljanja informacija važnih za provedbu mjere:

... „pri čemu sam znači dobila informacije o svim okolnostima koje su važne za provođenje mjere“ ... (5_voditelj mjere),

razvijanja odnosa i povjerenja:

... „ja mogu reći da sam uspjela posložiti s tim dečkima i curama odnose, znači važno je da imamo taj odnos povjerenja“ ... (4_voditelj mjere) te

početka suradnje i upoznavanja:

... „tako ta nekakva suradnja se počinje stvarati i upoznavati klinac“ ... (3_voditelj mjere).

Zatim sudionici opisuju kako izgleda početak mjere i prvi susret gdje rade procjenu rizika:

... „tražimo rizične faktore i pokušavamo procijeniti tko tu ima veći autoritet, obitelj ili vršnjaci“ ... (1_voditelj mjere) i

vode razgovor i definiraju pravila:

... „ispričamo malo o mjeri pojačana briga i nadzor, kakva je to mjera, ovaj obaveze i dužnosti jednog i drugog i mene kao voditelja i njega kao“ ... (3_voditelj mjere).

Nadalje, sudionici detaljnije opisuju samo postupanje tijekom provedbe mjere. Postupanje započinje razgovorom i praćenjem:

... „i pozivaš kroz te razgovore, nije sad da ja tu nešto, ali ono znaš da te pratim to je moj posao“ ... (3_voditelj mjere),

a navode i neke specifične situacije i potrebe maloljetnika koje se mogu javiti tijekom provedbe mjere:

... „tak da recimo da to nije bio standardno ono što ljudi koriste u pbin, ovo je bilo malo više onako savjetovanje o smislu života jel i usmjeravanje u nekom širem smislu životne pozicije i nije baš nešto decidirano što je napisano u planu jel“ ... (2_voditelj mjere).

Isto tako, napominju i da postoji individualna prilagodba maloljetniku za vrijeme provedbe mjere:

... „onda sam ja nastavila druženja, odnosno dolasci su bili u lokalnom kafiću i ja mislim da sam puno više postigla nego da dolazi u centar“ ... (3_voditelj mjere).

Sam završetak mjere pojačana briga i nadzor prema opisima sudionika izgleda isto neovisno o tome u kojem centru za socijalnu skrb rade. Prvo dolazi do obustavljanja mjere:

... „znači dijete je profunkcioniralo i nije bilo više potrebe za mjerom“ ... (3_voditelj mjere),

dok kod praćenja nakon prestanka mjere postoje određene razlike. Pojedinci sudionici ističu izostanak praćenja:

... „znači kao voditelj više nemam nikakvog dodira jel, napišem svoje osvrte u izvješću to je u principu to, to je onda završena priča što se tiče voditelja mjere“ ... (2_voditelj mjere),

a drugi pak da postoji neformalno praćenje:

... „i onda je nakon obustave mjere ona zadržala broj telefona i s vremenom na vrijeme se javljala i ono dolazila i tak“ ... (3_voditelj mjere).

Tablica 4.2.

Činitelji uspješnosti mjere iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb

| Teme | Kodovi |
|--------------------------|----------------------------------|
| Vanjske okolnosti | završetak srednje škole |
| | izricanje mjere kao podrške |
| | poboljšanje odnosa u obitelji |
| Osobnost maloljetnika | inteligencija i razvojna zrelost |
| | motivacija za promjenu |
| | suradnja s voditeljem mjere |
| Osobnost voditelja mjere | karakteristike voditelja |
| | stvaranje odnosa s maloljetnikom |
| Podrška obitelji | podrška obitelji |

Prema voditeljima mjere stručnim djelatnicima centara za socijalnu skrb postoji nekoliko činitelja koji doprinose uspješnosti mjere pojačana briga i nadzor. Prvi činitelj koji sudionici ističu su vanjske okolnosti koje obuhvaćaju završetak srednje škole:

... „zato što će ona sad, ona bi sad trebala završiti srednju školu i ona će biti prva Romkinja koja je završila srednju školu, mislim pričamo o djeci s poremećajima u ponašanju, ali i općenito s tog jednog dijela di ona živi prva, tako da je definitivno je pomoglo“ ... (1_voditelj mjere),

izricanje mjere kao podrške:

... „najčešće već od prvog momenta kad se oni sretnu, odnosno počine neko kazneno djelo, sa sustavom, najčešće su uspješni oni koji tu već se zaustave tako da mjera bude ako govorimo o pbin suportivna“ ... (4_voditelj mjere) te

poboljšanje odnosa u obitelji:

... „znate koji je jedini pomak bio, ona je imala vrlo, vrlo kompleksan odnos sa majkom u tom razdoblju i tu mi se čini da sam im uspjela barem malo ukazati na to i da su me čule obje“ ... (5_voditelj mjere).

Idući činitelj koji se pokazao važnim za uspješnost mjere je osobnost maloljetnika. Preciznije sudionici ističu inteligenciju i razvojnu zrelost:

... „jedan je inteligencija, to je ključni zaštitnički faktor svega, ako nema klikera, nema ničega“ ... (1_voditelj mjere)

... „dobro kad bi bila prisutna ta neka zrelost, koliko toliko približna toj nekoj svojoj razvojnoj dobi to bi bilo super“ ... (5_voditelj mjere),

motivaciju za promjenu:

... „ali zapravo je najvažnija ta motivacija da on vidi svrhu i zašto bi to radio i šta može dobro dobiti“ ... (4_voditelj mjere) i

suradnju s voditeljem mjere:

... „samo dostupnost i samo suradnja, samo znaš da možeš na neki način do njega doprijeti“ ... (3_voditelj mjere)

kao ključna obilježja ranije navedene osobnosti. Također, važan činitelj za uspješnost mjere svakako je i osobnost voditelja mjere gdje sudionici navode karakteristike voditelja:

... „jako su bitne, mislim, bitne su karakteristike voditelja, naravno to se nekako treba upariti s djetetom“ ... (1_voditelj mjere) i

stvaranje odnosa s maloljetnikom:

... „trudim se nekako da shvate da ja ne mogu njima biti prijatelj, ali da im nisam neprijatelj, da zajedno idemo kroz tu odgojnu mjeru“ ... (3_voditelj mjere).

Zadnji činitelj koji svi sudionici ističu važnim za uspješnost mjere je podrška obitelji:

... „jako, jako, znači otuda sve kreće i često puta su ti utjecaji obitelji potpuno suprotni od onoga o čemu mi pričamo“ ... (4_voditelj mjere)

... „meni se čini da je podrška obitelji najvažnija u tome svemu“ ... (5_voditelj mjere).

5. Rasprava

Provedbom ovog istraživanja potvrđen je postojeći zakonodavni okvir kojim je uređena provedba odgojne mjere pojačana briga i nadzor, a koji propisuje da će stručna osoba (voditelj mjere) u suradnji s drugim važnim osobama u životu maloljetnika stalno utjecati na njegovo ponašanje i ličnost te nadzirati ispunjavala li on svoje obveze i dužnosti.

To je vidljivo iz opisa provedbe mjere voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb gdje sudionici ističu da se najprije pripremaju za provedbu same mjere i preuzimanje uloge voditelja mjere, a nakon toga kroz procjenu rizika, razgovor i stalno praćenje vode brigu o ponašanju maloljetnika nad kojim se provodi opisana odgojna mjera.

Dobiveni rezultati također odgovaraju onima iz istraživanja Ricijaša i suradnika (2014.). U njihovom istraživanju sudionice su opisivale provedbu mjere na sličan način uz prilagodbu specifičnoj situaciji i potrebama maloljetnika. Na takav način provedbu su opisivali i sudionici ovog istraživanja uz napomenu da se po potrebi individualno prilagođavaju maloljetniku te uzimaju uz obzir specifične situacije i potrebe maloljetnika (npr. mjesto susreta lokalni kafić umjesto prostorija centra za socijalnu skrb).

Iz rezultata istraživanja Ricijaša i suradnika (2014.) vidljivo je i da po obustavi mjere prestaje kontakt maloljetnika i voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb, međutim maloljetniku je ostavljen prostor da se centru obrati za pomoć ili savjet. Takav način rada prakticiraju i sudionici ovog istraživanja koji navode da iako po obustavi mjere ne postoji službeni oblik praćenja, postoji onaj neformalni (npr. povremeni kontakt putem telefona).

Nadalje, koliko je mjera pojačana briga i nadzor bila uspješna, sudionice istraživanja Ricijaša i suradnika (2014.) vide kroz normalizaciju života mlade osobe (npr. završetak školovanja). Rezultati ovog istraživanja također govore o tome da su jedan od činitelja uspješnosti mjere određene vanjske okolnosti, u ovom slučaju završetak srednje škole (prva Romkinja koja završava srednju školu).

Isto tako, bitnim činiteljem za uspješnost mjere pokazala se osobnost maloljetnika, odnosno da kod njega postoji određena zrelost i motivacija za promjenu ponašanja, a važno je i da on s voditeljem mjere uspostavi kvalitetan odnos.

Prema Ricijašu i suradnicima (2014.) kod onih maloljetnika koji nemaju podršku obitelji postoji veći rizik da mjera bude neuspješna, tome u prilog idu i rezultati ovog istraživanja gdje sudionici ističu podršku obitelji kao jedan od ključnih činitelja uspješnosti mjere. Također, suradnja roditelja (ili skrbnika) s voditeljem mjere i njihovo aktivno uključivanje u provedbu mjere pojačana briga i nadzor propisano je i zakonom.

Odgojna mjera pojačana briga i nadzor, kako je i ranije navedeno mjera je koja se provodi u zajednici stoga je za njenu uspješnu provedbu potrebno aktivno uključivanje članova obitelji u život maloljetnika jer to je sredina u kojoj on ostaje i ako ga ona ne podržava male su šanse da će se njegovo ponašanje promijeniti na bolje.

S obzirom na to da je u fokusu ovog istraživanja provedba mjere pojačana briga i nadzor kao jedne od odgojnih mjera koje imaju za cilj promijeniti ponašanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela te održati tu promjenu, voditelji mjere stručne djelatnici centara za socijalnu skrb svakako su jedni od ključnih osoba u životu tih maloljetnika.

Njihova uloga je dvojaka, s jedne strane trebaju maloljetniku svojim primjerom pokazati da je moguć drugačiji način života od onoga što je njemu do sada poznato, a s druge strane trebaju potaknuti njegove roditelje da se aktivno uključe u taj proces iako često ne vide njegovu svrhu. Iz svega navedenog vidljivo je koliki izazov socijalnim radnicima i ostalim profesijama zaposlenim u centrima za socijalnu skrb predstavlja postizanje ravnoteže između najboljeg interesa korisnika, zakonskih normi i onoga što je u praksi moguće.

5.1. Rizični i zaštitni čimbenici

Rizični čimbenici su životni događaji ili osobine koji doprinose razvoju nekog poremećaja ili delinkventnog ponašanja (Wilson i Rolleson, 2004.), a najčešće se dijele na statičke i dinamičke.

Statički rizični čimbenici su oni čimbenici koji se mogu predvidjeti, ali nisu podložni promjenama, kao na primjer dob u vrijeme počinjenja prvog kaznenog djela (Hodge, 2002.).

Dinamički rizični čimbenici pak obuhvaćaju one dijelove života počinitelja kaznenih djela koji su povezani sa sadašnjošću i podložni su promjenama (Williams i sur., 2000.) te se na njih može djelovati kroz tretman (Hodge, 2002.).

S druge strane, kada je riječ o zaštitnim čimbenicima, to su obilježja osobe i njezinih okolnosti zbog kojih postoji manja vjerojatnost za delinkventno ponašanje (Andrews i Bonta, 2006., prema Ricijaš 2009.).

Wilson i Rolleson (2004.) na sličan način opisuju zaštitne čimbenike, odnosno navode da su to životne situacije, obilježja okoline ili osobe koja umanjuju mogućnost razvoja poremećaja u ponašanju. Ranije spomenuti autori navode da su neki od primjera visoka razina inteligencije ili snažne veze između mlade osobe i neke prosocijalno orijentirane starije osobe.

U prilog tome idu i rezultati ovog istraživanja gdje voditelji mjere pojačana briga i nadzor stručni djelatnici centara za socijalnu skrb ističu da su inteligencija i razvojna zrelost maloljetnika bitni činitelji koji doprinose uspješnosti mjere. Također, važno je i da voditelj mjere s maloljetnikom uspostavi kvalitetan odnos i suradnju, odnosno da mu svojim primjerom pokaže da je promjena moguća.

5.2. Rizični i zaštitni obiteljski čimbenici

Oblik, struktura i odnosi u obitelji mogu predstavljati veliki rizik za nepovoljan ukupni razvoj djeteta. Osnova obilježja takvih rizičnih obitelji su sukobi i agresija unutar nje, kao i hladni i zanemarujući odnosi među njenim članovima.

Također, iako postoje brojni rizični čimbenici najviše se ističu roditeljski sukobi te nekvalitetno roditeljstvo koje su na primjer može očitovati kroz emocionalnu nedostupnost ili izostanak potpore (Wagner Jakab, 2008.).

Isto tako, Koller-Trbović i suradnici (2009.) navode da su učestali obiteljski sukobi, nesigurna privrženost i slaba obiteljska komunikacija, slab roditeljski nadzor te neprimjeren, nedemokratski ili popustljiv odgojni stil glavni rizične čimbenici u obitelji koji će u velikoj mjeri odrediti budući razvoj djeteta, odnosno mlade osobe.

Naravno, potrebno je naglasiti i da obitelj bez obzira na sve još uvijek obavlja važne funkcije poput odgoja djece, zadovoljavanja osnovnih potreba svakog njenog člana, pružanja emocionalne podrške, socijalizacije djece, uspostavljanja obiteljskih tradicija i razvijanja odgovornosti (Ferić, 2002.).

U kontekstu ovog rada, s obzirom na to da je pojačana briga i nadzor odgojna mjera koja se provodi u zajednici, tj. obitelji, od velikog je značaja istaknuti zaštitne čimbenike koja ona predstavlja za svoje članove.

Wagner Jakab (2008.) navodi da su to određena obiteljska obilježja (zaposlenost, postavljanje i održavanje granica i pravila, zajednički dogovor o financijama i slobodnom vremenu, raspodjela dužnosti te kohezija) i procesi (emocionalna i instrumentalna potpora bračnih partnera, toplina, ljubav, predanost obitelji, komunikacija i dogovor te u skladu s time rješavanje konflikata i problema).

5.3. Obitelji maloljetnih počinitelja kaznenih djela

Bez podrške obitelji, kako je već mnogo puta istaknuto kroz ovaj rad, vrlo je mala mogućnost da će maloljetnik promijeniti svoje dosadašnje obrasce ponašanja. Zato je važno da su voditelji mjere pojačana briga i nadzor stručni djelatnici centara za socijalnu skrb upoznati s obilježjima obitelji iz kojih dolaze njihovi korisnici.

Obitelji maloljetnih počinitelja kaznenih djela treba promatrati kroz dva obilježja, njenu strukturu te interakcije među njenim članovima. Kada govorimo o strukturi takvih obitelji, poznato je da jednoroditeljske obitelji ili obitelji s puno članova predstavljaju rizik za razvoj maloljetničke delinkvencije (Haas i sur., 2004.).

Nadalje, rezultati brojnih istraživanja (Keegan Eamon, 2001., Paalman i sur., 2011., Springer i Roberts, 2011.) potvrdili su povezanost između interakcija među članovima obitelji koje među ostalim obuhvaćaju lošu obiteljsku komunikaciju, slab roditeljski nadzor, lošu povezanost između članova obitelji te obiteljske kriminalne djelatnosti s maloljetničkom delinkvencijom.

Isto tako, uočene su određene razlike u obiteljskim prilikama ovisno o tome radi li se o visoko ili nisko rizičnim maloljetnicima.

Kod visoko rizičnih maloljetnika, radilo se o niskoj razini emocionalne povezanosti, minimalnoj roditeljskoj uključenosti u odgoj (prisutno fizičko kažnjavanje) i niskoj razini nadzora od strane roditelja (Turner i sur., 2009.). Također, u takvim obiteljima često je prisutno korištenje droga ili alkohola što ograničava nadzor roditelja i može dovesti do recidivizma visoko rizičnog maloljetnika te dodatnog narušavanja ionako loše obiteljske dinamike (McCarthy i sur., 2004., Bahr i sur., 2005.).

Sve ranije navedeno, pokazuje koliko je ključna uloga voditelja mjere pojačana brige i nadzor stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb u životima takvih maloljetnika.

Suprotno tome, u obiteljima nisko rizičnih maloljetnika prisutna je puno bolja i zdravija obiteljska dinamika. Roditelji nisko rizičnih maloljetnika pokazuju toplinu i brižnost, odnosno manje su neprijateljski nastrojeni i odbacujući prema svome djetetu te manje koriste negativne metode (grižnja savjest i psihološka kontrola) nego roditelja visoko rizičnih maloljetnika (Hoeve i sur., 2009.).

5.4. Rad s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

Iako je u fokusu ovog rada provedba mjere pojačana briga i nadzor, potrebno je spomenuti i savjetovanje kao jednu od tehnika rada koje se koristi u sklopu različitih intervencija (Masters, 2004., prema Ratkajec Gašević, 2011., Sun, 2008.).

U ovom istraživanju to se odnosi na provedbu mjere u zajednici, odnosno kako su i sami voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb navodili da kroz razgovor, praćenje i procjenu rizika prate promjene koje se događaju u životu maloljetnika nad kojim se provodi mjera.

Prema Mastersu (2004.) fokus savjetovanja počinitelja kaznenih djela treba biti na osnaživanju i poučavanju osobe za činjenje prosocijalnog ponašanja i usmjerenih izbora (Ratkajec Gašević, 2011.), dok je njegova svrha pomoć pojedincu te zaštita zajednice (Sun, 2008.).

Nadalje, Sun (2008.) savjetovanje počinitelja kaznenih djela definira kao:

- pomoć u postizanju optimalnog rasta i razvoja, opće dobrobiti i života bez kaznenih djela,
- rad s osobama u potrebi s raznolikim socijalnim problemima te
- rad s osobama iz okruženja osobe počinitelja kaznenih djela.

Ranije navedena definicija podrazumijeva procjenu, pripremu i provedbu učinkovite intervencije u zajednici.

Ti elementi procesa savjetovanja vidljivi su iz odgovora sudionika ovoga istraživanja gdje voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb opisuju provedbu odgojne mjere pojačana briga i nadzor kroz pripremu za provedbu i ulogu voditelja mjere, postupanje tijekom provedbe mjere te činitelje koji doprinose uspješnoj provedbi mjere (npr. podrška obitelji).

6. Ograničenja istraživanja

Iako su ovim istraživanjem dobiveni zanimljivi podaci o tome kako voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb opisuju provedbu mjere pojačana briga i nadzor te činitelji koje doprinose njenoj uspješnosti svakako je potrebno istaknuti i neke njegove nedostatke.

U istraživanju su sudjelovali voditelji mjere pojačana briga i nadzor koji su zaposleni u centrima za socijalnu skrb na području Grada Zagreba jer je od ranije poznato da je na tom prostoru najviše prisutno izvršavanje prethodno spomenute odgojne mjere od strane djelatnika centara za socijalnu skrb (Ricijaš i sur., 2014.). Međutim, zagrebački centri zbog nedostatka adekvatnog prostora imaju drugačiji način rada od onih u ostatku Republike Hrvatske pa bi bilo poželjno ispitati perspektivu voditelja mjere iz nekih od tih centara.

Isto tako, uz glavne sudionike ovog istraživanja (voditelje mjere pojačana briga i nadzor zaposleni u centru za socijalnu skrb), relevantni dionici čija perspektiva je važna za ovu temu su i mladi kojima je izrečena mjera pojačana briga i nadzor, roditelji mladih kojima je izrečena ova mjera te voditelji mjere vanjski suradnici.

Provedbom takvog sveobuhvatnog istraživanja pokazalo bi se koliko je perspektiva mjere pojačana briga i nadzor svakog od ranije navedenih dionika međusobno slična, odnosno različita, a s obzirom na to se da se radi i o mjeri koja ovisno o procjeni maloljetnikovog ponašanja različito traje, poželjna bi bila i provedba longitudinalnog istraživanja.

7. Zaključak

U Republici Hrvatskoj u se provedbom odgojne mjere pojačana briga i nadzor nastoji pomoći maloljetnim počinitelja kaznenih djela da promijene svoje ponašanje te da održe tu promjenu. U tom procesu voditelji mjere stručni djelatnici centara za socijalnu skrb svakako su ključne osobe koje mogu pomoći tim maloljetnicima.

Kroz ovaj rad prikazano je kako oni opisuju provedbu same mjere od pripreme za preuzimanje uloge voditelja mjere, susrete s maloljetnicima i njihovog praćenja te koje činitelje ističu ključnim da bi mjera bila uspješna.

Kod mjere pojačana briga i nadzor, kako joj i samo ime kaže, potrebno je održati balans između brige za maloljetnika nad kojim se provodi mjera, ali isto tako dati mu do znanja da se prati što on radi. Upravo zato su voditelji mjere zaposleni u centrima za socijalnu skrb važni kako bi toj mladoj osobi svojim primjerom pokazali da postoji drugačiji način život od onoga što su do sada vidjeli u svojim obiteljima.

Obitelj se, uz voditelje, pokazala odlučujućim faktorom za uspjeh ove mjere, jer bez njene podrške maloljetnik može promijeniti svoje ponašanje, ali vrlo su malo izgledi da će tu promjenu održati.

Zato je zadaća svih stručnjaka koji rade s mladima (pa tako i socijalnih radnika) pružiti mladim osobama drugu šansu, ukazati im na greške koje su radili kako bi iz toga mogli nešto naučiti te poticati njihovu obitelj da im u tome pomogne, što će u konačnici biti korisno za društvo u cjelini.

8. Popis tablica

Tablica 4.1. *Opis tijeka provedbe mjere iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb* (na stranici 10)

Tablica 4.2. *Činitelji uspješnosti mjere iz perspektive voditelja mjere stručnih djelatnika centara za socijalnu skrb* (na stranici 12)

9. Literatura

Bahr, S. J., Hoffmann, J. P., & Yang, X. (2005). Parental and peer influences on the risk of adolescent drug use. *Journal of primary prevention*, 26(6), 529-551.

Bijedić, M. (2011). *Socijalnopedagoški sadržaji i aspekti odgojne mjere pojačanog nadzora nadležnog organa socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini*. Doktorska disertacija. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2021). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2021*. Posjećeno 03.07.2022. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29164>.

Eamon, M. K. (2001). Poverty, parenting, peer, and neighborhood influences on young adolescent antisocial behavior. *Journal of Social Service Research*, 28(1), 1-23.

Ferić, M. (2002). Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38(1), 13-24.

Haas, H., Farrington, D. P., Killas, M., Sattar, G. (2004). The Impact of Different Family Configurations on Delinquency. *British Journal of Criminology*, 44(4), 520-532.

Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of abnormal child psychology*, 37(6), 749-775.

Hoge, R. D. (2002). Standardized instruments for assessing risk and need in youthful offenders. *Criminal justice and behavior*, 29(4), 380-396.

Koller-Trbović, N., Nikolić, B. i Dugandžić, V. (2009). Procjena čimbenika rizika kod djece i mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju u različitim intervencijskim sustavima: socio-ekološki model. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 37-54.

Kovačić, Z. (2009). *Mogućnost unapređenja odgojne mjere pojačane brige i nadzora*. Magistarski rad. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.

McCarthy, P., Laing, K., & Walker, J. A. (2004). *Offenders of the future?: Assessing the risk of children and young people becoming involved in criminal or antisocial behaviour*. Berlin: FES Publications.

Paalman, C. H., van Domburgh, L., Stevens, G. W., & Doreleijers, T. A. (2011). Individual, family and offence characteristics of high risk childhood offenders: comparing non-offending, one-time offending and re-offending Dutch-Moroccan migrant children in the Netherlands. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 5(1), 1-13.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods (pp. 169-186)*. Beverly Hills: Sage Publication.

Ratkajec Gašević, G. (2011). Specifičnosti savjetovanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 19(2), 73-89.

Ricijaš, N. (2009). *Pripisivanje uzročnosti vlastitog delinkventnog ponašanja mladih*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet.

Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M., & Mirosavljević, A. (2014). *Pojačana briga i nadzor iz perspektive mladih i voditelja mjere*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Springer, D. W., & Roberts, A. R. (2011). *Juvenile Justice and Delinquency*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett publishers.

Sun, K. (2012). *Correctional counseling: A cognitive growth perspective*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett publishers.

Turner, L. A., Powell, A. E., Langhinrichsen-Rohling, J., & Carson, J. (2009). Helping families initiative: Intervening with high-risk students through a community, school, and district attorney partnership. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 26(3), 209-223.

Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128.

Williams, F. P., McShane, M. D., & Dolny, H. M. (2000). Developing a parole classification instrument for use as a management tool. *Corrections Management Quarterly*, 4, 45-59.

Wilson, N. J., & Rolleston, R. (2004). *A Risk-need Profile Using Four Measures for Youth Offenders Incarcerated in Young Offenders Units*. Posjećeno 03.07.2022. na mrežnoj stranici Department of Corrections: <https://www.corrections.govt.nz/>.

Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. *Narodne novine*, br. 133/2012.

Zakon o sudovima za mladež. *Narodne novine*, br. 84/2011, 143/2012, 148/2013, 56/2015, 126/2019.